

Län: Gotland
Kommun: " , Fårösund
Namn: Karl-Erik Wallin
Intervjua: Maria Malmgren

Tid: ht 1979
Återgivet: 3

KI

FOLKBIBLIOTEKSMINNEFRÅN NORRA GOTLAND

+ intervju med Karl-Erik Wallin, banktjänsteman och f.d.
bibliotekarie i Fårösund -

En klar hösteftermiddag i Fårösund, en ort med ca 1200 invånare på norra Gotland med KA 3, kustartilleriet, som huvudsakliga arbetsgivare, därtill några småindustrier och jordbruk, emedan det tidigare viktiga fisket minskat avsevärt.

Jag har bestämt träff med Karl-Erik Wallin i Fårösunds bibliotek, efter den stora kommunsammanslagningen i början av 1970-talet en filial till Gotlands Länsbibliotek. Biblioteket ligger i det gamla kommunalhuset, som har "provisoriskt" hyst biblioteket ca 20 år.

Karl-Erik Wallin skall berätta om sin tid som bibliotekarie i Fårösunds kommun (ca 1951-1974), om sin bakgrund och väg till böcker och bibliotek.

K-E W. föddes 1920 i Sala, Västmanland, men kom som skolpojke i början av 1930-talet till Fårösund med sin familj. Orsaken var att far, som var stenarbetare, flyttades hit. Det var gott om stembrött på Gotland på den tiden.

K-E W.s väg till böcker gick via läsning av veckotidningar (vilka minns han inte) vid 10-års ålder. Hemma hade man inte större intresse för böcker, däremot var mamma livligt intresserad av opera, vilket medverkade att opera blev också sonens livslånga intresse.

Sina första viktiga impulser till läsning av böcker fick K-e W. under skoltiden: det fanns Bunge sockenbibliotek i skolan. K-E W. berättar:

"Jag kommer ihåg när vår lärare, han skulle ha ett ämne på examen, och vi skulle rösta vad det skulle ~~vara~~ handla om och jag var den enda som röstade på litteraturen. Alla ~~den~~ övriga, åtminstone pojkar, ville ha tekniska ämnen."

Under skoltiden började K-E W. också följa bokrecensioner i tidningar, lyssnade på radions Klassikerserie (bl.a Thomas Hardy, Ivan Turgenev, Walter Scott) som han föresatt sig att läsa igenom. Det kunde vara trögt emellan, enligt honom, men han gav sig inte. Skönlitteratur har alltid varit särskilt nära hans hjärta och speciellt den mera psykologiska romanen, människoskildringar hellre än enbart händelsemättade intrigromaner. Några böcker som har betytt för honom är: novellsamlingar av Arvid Brenner, Richard Wright: Black Boy, Lars Görling: 491, Francois Mauriac: Mot havet, Martin A. Hansen: Kristoffer och Eyvind Johnson: Strändernas svall.

Redan under dessa skolår på 1930-talet började K-E W. hjälpa till med utlåningen i det bibliotek som nu hette Bunge kommunbibliotek (startades egentligen av en ABF-cirkel, som efter att ha fått kommunala anslag till bokinköp blev ett kommunbibliotek). Biblioteket ~~hade~~^{var} i flera olika lokaler, t.ex. Missionshuset i Fårösund där man hade ett skåp för böcker. K-E W. inspirerade också till bokinköp i detta bibliotek.

K-E W. var tvungen att avstå från vidare utbildning efter fortsättningsskolan, fastän läraren tyckte att han skulle fortsätta. Orsaken var som för de flesta arbetarbarn ekonomin.

År 1951, vid den första kommunsammanslagningen då Fårösund formade en kommun med Rute, Fleringe, Fårö och Bunge, blev K-E W. folkbibliotekarie i Fårösunds folkbibliotek. Biblioteken i ovannämnda orter blev en del av F:sunds folkbibliotek (SLS och IOGT biblioteken på Fårö, IOGT bibliotek i Rute, ABF-bibliotek i Fleringe + Bunge kommunbibliotek). Vart och ett av biblioteken fick behålla sitt bokbestånd och fungerade som filialer till F:sunds folkbibliotek. Så här berättar K-E W. om sitt jobb att ordningsställa dessa bokbestånd:

"Jag fick sätta i gång med att göra i ordning dem här alla böckerna. Jag kommer i håg, att jag fick åka ut på söndagar på Fårö och katalogisera dem och sätta i bokfickor och signum på ryggen osv. Jag åkte ut på morgonen med bussen och med matpaket och så åkte jag hem på kvällen. Det var roligt samtidigt, man fick ju liten inblick i vilka böcker som fanns."

Några exempel på böcker som fanns var Salje, Vilhelm Moberg och klassiker särskilt i IOGT biblioteken.

Det fanns en biblioteksstyrelse i varje kommun, så också i Fårösund. Ledamöterna (3-5 st.) valdes under en kommunalstämma. K-E W. var sekreterare och föredragare, alltså en tjänsteman i biblioteksstyrelsen. Från biblioteksstyrelsen fick K-E W. också förtroendet att själv välja och köpa böckerna inom ramarna av ett bokanslag. Pengarna räckte bra till enligt honom, och biblioteket hade rätt så bra bokbestånd när det gick upp i Gotlands Länsbibliotek.

Innan Bibliotekstjänst fanns var det genom "bokknalla", försäljare som åkte runt med bokkataloger, som K-E W. köpte böcker. Men han följde också noga med bokutgivningen via recensioner i tidningar osv.

Bokförslag från låntagare var inte så vanliga, men man försökte se efter behov i viss mån. Man försökte också samarbeta med organisationer och föreningar vad det gällde bokinköp. T.ex. ABF hade ju många litteraturcirklar (en cirkel i antikens litteraturhistoria) och ofta var deltagarna i dessa cirklar också aktiva biblioteksbesökare.

Man samarbetade också med Visby Centralbibliotek. Man hade ett slags interurbanlån vad det gällde bokbeställningar. Samtidigt hade centralbibliotekarien en inspektionsskyldighet, vilket innebär att man skulle se till att biblioteken på hela Gotland fungerade. Det visade sig att sådan inspektion behövdes, för t.ex. lokalerna kunde vara undermåliga, så pass att böckerna möglade (IOGT bibliotek på Fårö).

När jag frågade K-E W. om vilka slags böcker lånades, berättade han följande:

"Det var rätt skiftande önskemål. Bl.a kommer jag ihåg, att det var en som beställde Alma Söderhjems "Fem droppar i aftongroggen" och så en vars författare jag inte kommer ihåg: "Mannen på femtio, kvinnan på fyrtio". Det var nu mycket speciella saker. På andra sidan var det efterfrågan på "Den materialistiska historieuppfattningen" och liknande som Naturs och Kulturs populärvetenskapliga serie . "

För att nå de människor, som inte kom till biblioteket brukade K-E W. skriva boklistor över nyförvärvda böcker och skicka till alla postlådor i kommunen. Det hade viss påverkan, och som helhet tycktes biblioteket nå rätt många människor om man tänker på utlåningssifror. Samtidigt betonar K-E W. att man inte if första hand var (som så ofta nuförtiden) slav under statistiken. Han ville i stället understryka det 'kvalitativa' läsandet framför det 'kvantitativa': man skulle uppleva, känna för det man läste, inte bara sluka eller sträckläsa boken utan vidare eftertanke. Vad gäller bokurvalet i dag, tycker K-E W. att det är ganska standardisera, att man hade tidigare mera möjligheter att variera.

Ett annat sätt att nå människor blev i början av 1960-talet bokbussen. Gotland var ju en av de första som fick bokbussen (1964) och entusiasmen var stor. Tanken var att bokbussen skulle söka varje gård, i motsats till vad t.ex. Fredrik Hjelmqvist, dåvarande chef för biblioteksväsen i Sverige, ville: nämligen att människorna skulle komma till bokbussen vid en bestämd hållplats. Men den tanken skulle inte fungera på Gotland, som pränycket av glesbygdsområde, där gårdarna är vitt spridda, och K-E W. poängterar att man ville få en personlig och förtrolig kontakt med låntagarna och nå dem som inte var vana att komma till biblioteket.

Bokbussen togs mycket positivt emot, det bekräftar K-E W. när han berättar om en bokbusstag med flera författare (Siv Widerberg, Björn Runeborg, R. Knutsson mm.) som aktivt tog del i utlåningsarbetet. Bokbussen kunde bli så full att man var tvungen att "köra ut" människor!

För att bli folkbibliotekarie hade K-E W. gått en 14-dagars kurs i Göteborg 1951. Efter det var han en "godkänd" bibliotekarie, vilket var förutsättning för att få statsbidrag för lönen (eller rättare sagt ett årligt arvode som kunde delas månadsvis). Egentligen var bibliotekariejobbet för K-E W. en fritidssysselsättning (biblioteket var öppet tre kvällar i veckan 2 timmar per gång), han var ju hela tiden anställd som banktjänsteman och som socialdemokratisk kommunalpolitiker hade många förtroendeuppdrag, på 1970-talet också som ledamot i kulturnämnden. Han hade god hjälp under många år av Henning Björck,* som ensam fick sköta då de dagliga biblioteksrutiner medan K-E W. tog hand om den ekonomiska sidan med bokinköp mm. Han slutade helt med biblioteket snart efter den stora kommunsammanslagningen (1974).

På min fråga vad han ville med böcker och bibliotek svarar han:

"Det var ju naturligtvis att sprida upplysning i alla möjliga ämnen och även skapa intresse för den bra litteraturen, jag tänker på skönlitteratur och som motvikt mot vad man kallar kiosklitteratur och veckotidningar."

Folkbildningstanke var ju naturlig för K-E W. Han var en aktiv ABF:are och vill poängtera att biblioteket och ABF:s verksamhet för honom hörde ihop. Han ville föra ut kulturen till alla.

Och på frågan vad som har betytt mest i hans 40-åriga liv med biblioteket säger han "kontakt med människor".

När intervjun var slut kände jag hur ett biblioteks historia uppstod mycket ur en människas historia, hur ur en liten kärna växte fram ett rikt träd med hjälp av ihärdigt och engagerat arbete, arbete som är betydelsefullt för det är grund till vårt arbete idag.

Fårösund 1979-09-14

Marjo Malmgren

* Det finns en BMS-seminarieintervju med Henning Björck från hösten 1978.